

**FAKULTA DESIGNU A UMĚNÍ
LADISLAVA SUTNARA
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI**

Bakalářská práce

**Média a experiment
Mezi lidmi stal se vlkem**

David Jirka

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta designu a umění

Ladislava Sutnara

Katedra výtvarného umění

Studijní program

Výtvarná umění

Studijní obor

Multimediální design

Specializace

Nová Média

Bakalářská práce
Média a experiment
Mezi lidmi stal se vlkem

David Jirka

Vedoucí práce:
doc. akad. Mal. Vladimír Merta

Katedra výtvarného umění Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem umělecké dílo vypracoval(a) samostatně a
nejedná se o plagiát.

Plzeň, duben 2023

.....

.....

podpis
autora

Obsah

- 1** **Výběr tématu a mé dosavadní dílo**
- 2** **Dílo**
 - 2.1** popis díla
 - 2.2** Koncept a myšlenka
 - 2.3** technologická specifikace
- 3** **Postup tvorby**
- 4** **Asociace**
- 5** **Resumé**
- 6** **Seznam použitých zdrojů**
- 7** **Seznam příloh**

1 Výběr tématu a mé dosavadní dílo

Už od útlého věku jsem se snažil zachytit vlastní interpretaci světa okolo mě a světa ve mně které spolu sice velice úzce souvisí, ale v něčem se diametrálně odlišují. S rostoucí asociací a chápání uměleckého světa, se seznamováním se s různými formami a typy tvorby jsem si postupně utvářel jakýsi apetit pro to, kudy směřovat a jakýma očima na umělecký svět okolo hledět. Postupně jsem se sbližoval s audiovizuální prezentací a víc a víc jsem k ní inklinoval. Různé způsoby záznamu zvuku a obrazu, ale i jejich odlišné podoby se pro mne staly kruciální formou vyjádření umění a později především jejich narušením, a tedy hledáním onoho jak. Prvotní práce v tomto oboru byla práce Hloubka šumu¹ ve které jsem použil šum starého zesilovače jako hudební nástroj a pomocí efektních krabiček jsem výsledný zvuk moduloval. To celé dalo vzniknout netradiční zvukové kompozici. V dalším díle, které volně navazovalo na dílo předchozí nesoucí název Stopa Hluku² kde jsem ke zvuku přidal i aspekt obrazu. Šum starého rádia, který jsem společně se zvukovým šumem manipuloval pomocí efektů a rádiových vln. V další z mých prací jsem se lehce odklonil od manipulace zvuku a vytvořil jsem performativní dílo s prvky landartu zvané Mutace³ ve kterém jsem vykopal díru v obrysu mého těla a tu jsem následně zaplnil suchými květinami. Když jsem po dvou letech místo navštívil, onen obrys byl pořád lehce naznačen v kresbě půdy. Následovalo pár nepovedených pokusů, které snad ani nebudu zmiňovat, jen možná podotknu, že i to mne utvrdilo v tom čemu se chci doopravdy věnovat. V neposlední řadě jsem objevil kouzlo analogových VHS kamer, kdy mě začalo fascinovat jejich fungování způsobu záznamu videa a zvuku na magnetickou pásku. S její pomocí vzniklo dílo d5652sp s podtitulem Sen⁴. Dílo, které je až skoro Lynchovského pojetí, nepopsatelné interpretace snů a podvědomí, vzniklo především k vyzkoušení různých technik a způsobů, které nabízí právě ona VHS kamera. No a tím se dostávám k samotnému výběru tématu "Média a experiment", které zcela přirozenou cestou navazuje na díla zde předtím popsaná, spojující jak mou fascinaci analogového světa, modulaci a narušování obrazu a zvuku, ale i performativního pojetí výrazu.

2 Dílo

2.1 Popis díla

Performativní dílo "Mezi lidmi stal se vlkem" je má volná interpretace Františkova Vláčilova filmu na motivy stejnojmenné knihy Vladislava Vančury Markéta Lazarová⁵. Kde pak vytrhuji z kontextu mluvený úryvek monologu jedné ze stařešin o mýtické postavě jménem Straba, vycházejících ze starých českých pověstí, a zasahuji ho do kontextu živé hudební performativní kompozice doplněné obrazovou projekcí.

Začnu jakýmsi středobodem dění, kde se nachází nástroje na manipulaci zvukové kompozice ale i takzvaný video mixér promítaného obrazu, místo, kde ohýbám obraz i zvuk, dva metry ode mne je kamera číslo jedna, která bude směřovat na onen středobod dění a vysílat obraz pomocí promítačky na stejné místo které natáčí, vytvoří se tím jakýsi efekt zrcadlení sebe sama. Kamera číslo

¹ A Viz. obr. příloha

² B Viz. Obr. příloha

³ C viz. Obr. příloha

⁴ D viz. obr. příloha

⁵ VANČURA, Vladislav. *Markéta Lazarová*. Praha: Sfinx, B. Janda, 1931. Nové cíle (Sfinx).

dva naopak směřuje do publika a pomocí video mixéru, jak se bude kompozice měnit a eskalovat, postupně takzvaně přeleti záznam z kamery číslo jedna na záznam kamery číslo dvě. V praxi to znamená, že divák na konci performance spatří svůj vlastní obraz ve středobodu dění.

2.2 Koncept a myšlenka

V této práci vycházím z mé osobní fascinace odklonu člověka od naší kdysi přirozené zvířecosti a jaké okolnosti nás vedou k jejímu opětovnému objevení. Stavím sebe sama do pozice zvířete a otevírám cestu divákovi pro nalezení onoho totožného v sobě samém. Jakési vzdálené zrcadlo do genetických vzpomínek do dob, kdy jsme nedokázali asociovat naší existenci, kde morálka a jakékoliv společenské hodnoty, nemají místa, protože tyto termíny jsou pouhým konstruktem těch, kteří se nazývají lidmi. K tomuto tématu si dovoluji citovat Nietzscheho „Zkaženým zvu zvíře, druh, individuum, ztrácí-li své instinkty, volí-li to a dává-li přednost tomu, co mu je na škodu. Dějiny „vyšších citů“, „ideálů lidstva“ – a je možno, že je musím vyprávět – mohly by skoro také vysvětlit, proč je člověk tak zkažený. Život sám je mi instinktem pro vzrůst, pro trvání, pro hromadění sil, pro moc: kde chybí vůle k moci, je úpadek. Moje teze jest, že všem nejvyšším hodnotám lidstva tato vůle chybí – že vládnou pod nejsvětějšími jmény hodnoty úpadkové, hodnoty nihilistické.“⁶ Je to také důvod, proč jsem jako pomyslné plátno této práce zvolil performance, formát, který má tendence náhody, která je prvotní a jedinečná. Dílo zvukově doplňuje báje o Strabovi, která podpoří již zmíněný narativ tížená surovostí díla: *Jeho matku pohodili vlkům. Poddala se jinému, než ji určil rod a byla vyhoštěna mezi šelmy. Měla synka. Říkali... s vlky. Není pravda, byl lidské dítě. Tušíc poslední hodinku, šla prosit své, aby se ho ujali, sotva odkojeného. Morenou se zaklela. Tak dítě vzali, vodou pokřestili... a dáno mu jméno Straba. Smutné jméno. Matku nechali umřít za ohradou. Pohyne srdce chlapa střelou a srdce ženy strastným časem. Roznesli vlci mrtvé tělo a chlapec kvílel jejich hlasem. Říkají - vlk je úkladný, medvěd zabiják a násilník a kanec, že zběsilý. Muž je nade všecky šelmy. Život mu nepatří a smrt se na něj neusměje. Vyrostl mezi vlky člověk a mezi lidmi stal se vlkem. Opovržení živí jeho pýchu. Neláska mu vdýchne nenávisť. Všemi opovržený, začal Straba sám opovrhovat všemi. Stařešinům se staví s úšklebkem, pohaněl svatá místa dědů. Nechce být poddán ani lidem, ani bůžkům. Je svobodný jako vlk, jako zvíře lesní, ale ještě má lidské srdce a lidské srdce teskní. Teskní. Za tmy se toulal, hledal smečku a bral na sebe vlčí tvář. Rod upadl před ním ve strach a bázeň plodí nenávisť. Tehdy dospěl a muži se uradili, že bude vyhnán. Slovo mužů platí nedevese. Jejich slovo je zákon. Vyslechl úhradu mužů a smál se tichým smíchem vlka. Byl krásný. Šel, kde se shromáždily panny-nevěsty a vztáhl ruku na nejsličnější. Vytrhla se mu. Bála se ho, ale ještě víc se bála otce, neboť otec ti určí, koho budeš poslušná. Vybuhl pýchou a hněvem. I vzal si ji, roztrhl ji hrdlo a přede všemi prolil její krev. Vrhli se na něj a spoutali ho. Čekal jej strašný trest. Radili se. Oheň a kůl - volali jedni. Jiní - ať je roztrhán hřebci. Ale nemohli se shodnout na způsobu smrti. Až nejstarší z rodu, praděd pohaněné, vyslovil ortel - ať nemá místa mezi lidmi. Ať si je svobodný jako vlk. Jeho trest je v něm samotném. Na ta slova udeřil Perun, ač nebe bylo bez mráčků. A Straba? Směje se tichým smíchem vlka, odchází a cení zuby tichým smíchem. mezi lidmi byl vlk i šel mezi vlky. Nepřijali ho. Měl znamení lidí.⁷*

⁶ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: pokus o kritiku křesťanství jež napsal Friedrich Nietzsche a přeložil Leopold Pudlač.* V Praze: Kamila Neumannová-Krémová, 1905. Knihy dobrých autorů.

⁷ *Marketa Lazarová* [film]. Režie František VLÁČIL. Podle literární předlohy Vladislava VANČURY. Československo, 1967.

2.3 Technologická specifikace

Důležitým prvkem této performance je analogový video mixér, který mi velice punkovým způsobem vytvořil kamarád pro mé experimenty. Kdy pak vlastnosti video mixéru slouží v reálném čase jako přeliv obrazu z dvou kamer v jednom přijímači, např. televize, v mém případě promítačka. Následně potřebuji dvě VHS kamery, které přijímají obraz jak publika, tak samotné performance, a pomocí video mixéru obraz směřuji do promítačky, která vše promítá na samotnou, řekněme s nadhledem scénu. Co se zvukové stránky týče, využiji kytaru a smyčce pro nastavení atmosféry performance, následného využití efektů různých ozvěn a zkreslení. Syntetizátor pro nahození melodie v sekvenci a skrz audio rekordér pustím na samplovaný beat a úryvek z již zmíněného monologu ze scény filmu Markéta Lazarová, který ještě následně projedu pitch shifterem v určitých fázích performance. A v poslední řadě použiji reproboxy a mixpult, jako výstup veškerých zvuků.

3 Postup tvorby

Proces přípravy byla podstatně delší a složitější cesta, ovšem nemohu říct že miň zábavná. Zkoušel jsem různé techniky, učil jsem se, které kabely a konektory jdou kam, protože ona stará technologie, kterou jsem využíval mi byla jaksi cizí a o to možná vlastně mnohem víc fascinující. Nacházím určitou krásu v něčem, co vlastně ještě před dvaceti lety bylo úplně běžné, ono čím starší technologie tím delší proces s tím něco vytvořit, něčeho docílit, a z pravidla jsem si také uvědomil, že kdykoliv se může cokoli pokazit tak se to pokazí, takže člověk musí počítat s tím, že musí mít i třeba náhradní kameru, či adaptér, kabel....

K tomu vnitřnímu procesu přípravy. Neustále vnímám a pozoruji svět kolem mne a jak reaguje, a jak já reaguji s ním, a jak prohlásil Karl Walther Ruhrberg: „*Umění nikdy neexistovalo ve vakuu, vždy bylo produktem místa a času.*”⁸ A v určitý moment se spolu i třeba diametrálně odlišné zkušenosti či myšlenky spojí a vytvoří nápad na dílo, jakousi chemickou reakci, zkrátka pohár se přeplní a musí to ven. Tím se dostávám k procesu samotné tvorby, kdy pak nápad přišel zcela intuitivně, skoro až euforicky s pár funkčními i nefunkčními pokusy v kratší časový interval dal dohromady celek.

4 Asociace

Kdybych měl svou bakalářskou práci s něčím asociovat tak největší vliv má samozřejmě tradice nových médií, jak technologií, ale i přístupem, velkou inspirací jsou mi manželé Vašulkovi⁹, kteří mi před lety otevřeli cestu pro mne tehdy zcela novými principy a přístupy k uměleckému prostředí. Především dokumentární snímek efekt Vašulka.¹⁰ Jejich práce s tehdy doposud neprobádanou technologií, a hlavně jejich přístup k vytváření nových autorských přístrojů k docílení vytvoření díla. Například zmíním jejich analogové studie v rozmezí 70. let,¹¹ kde na obrazovce lámou a přetvářejí různé objekty, například obličej, ruce atd. Rozhodně také musím zmínit F. Vláčilův film Markéta

⁸ RUHRBERG, Karl, WALTHER, Ingo F., ed. *Umění 20. století*. [Praha]: Slovart, c2004. ISBN 80-7209-521-8.

⁹ <https://vasulkakitchen.org/cs/vasulkovi>

¹⁰ <https://vasulkakitchen.org/cs/dokument-efekt-vasulka-ke-zhlednuti-online>

¹¹ <https://fotografmagazine.cz/en/?magazine=woody-vasulka-2>

Lazarová¹², který je konec konců jakýsi sample a stavební kámen v této bakalářské práci, kdy samozřejmě střihem, kompozicí a kamerou předběhl svou dobu, ale rád bych podotkl i jeho jakýsi romantický přístup k pojetí člověka, zvířete a krajiny, nebo přírody chcete-li, kdy pak právě onen romantismus je mi vcelku velice blízký. Jak pravil René Huyghe: *Romantismus je umění lásky k přírodě a vyjádření lidských vášní. Byl to odpor proti konvenci a materialismu a obnova ducha individualismu, stejně jako znovuobjevení minulosti a průzkum neznámého.*¹³ Také bych chtěl uvést díla Karla Milera a Petra Štembery¹⁴ k jejich absolutnímu oddání se umění i přes rizika a úskalí, která doprovázela jejich performativní díla, negace doby normalizační a jejich absolutní svobodu v projevu, jakkoliv tabuizované se to mohlo zdát. Rozhodně také musím zmínit happeningové dílo Johna Cage 4'33¹⁵, jelikož se sám věnuji hudbě a tato bakalářská práce je z poloviny o zvuku a jeho vnímání, byla pro mne Cageova kompozice 4'33 velice inspirující v chápání interakce s publikem v moment, kdy se pohybujeme na performativní či happeningové rovině.

5 Resumé

V závěrečné bakalářské práci se soustředím na performativní dílo s prvky happeningu. Remixuji úryvek díla Františka Vláčila Markéta Lazarová a zasahuji ho do mého vlastního audiovizuálního světa, jakási adaptace adaptace. Propojuji techniky, které mi jsou známé a blízké s technikami pro mne zcela novými. Samotná performance, ačkoliv má určitý hrubý kompoziční základ, může být provedena různými způsoby na různých místech snad jen pod podmínkou přívodu elektřiny a absence většího světelného zdroje tzv. v temné místnosti či venku pod rouškou tmy.

Při tvorbě jsem se soustředil na uvolnění se od konstruovaných konvencí, dostat se do jakési nenásilné formy transu, a intuitivně se nechat unášet audiovizuálním narativem celku této performance. Napojit nervovou soustavu na aparaturu a ovládat obraz a zvuk jako kdyby byli součástí mých vlastních končetin.

In my final bachelor's thesis, I focus on a performative work with elements of a happening. I remix a part from František Vláčil's Markéta Lazarová and integrate it into my own audiovisual world, a sort of adaptation of an adaptation. I combine techniques that are familiar and close to me with techniques that are completely new to me. The performance itself, although it has a certain rough compositional foundation, can be performed in different ways and in different places, as long as there is access to electricity and an absence of a larger light source, such as in a dark room or outside under the cover of darkness.

While creating this work, I focused on letting go of constructed conventions, getting into a non-violent form of trance, and intuitively allowing myself to be carried away by the audiovisual narrative

¹² *Marketa Lazarová* [film]. Režie František VLÁČIL. Podle literární předlohy Vladislava VANČURY. Československo, 1967.

¹³ HUYGHE, René, ed. *Encyklopedie umění nové doby*. Přeložil Hana STAŠKOVÁ. Praha: Odeon, 1974. Světové dějiny (Odeon).

¹⁴ MORGANOVÁ, Pavlína. *Czech action art: happenings, actions, events, land art, body art and performance art behind the iron curtain*. Prague: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2317-7.

¹⁵ <https://www.britannica.com/topic/433-by-Cage>

of the performance as a whole. Connecting my nervous system to the instruments and controlling the image and sound as if they were a part of my own limbs.

6 Seznam použitých zdrojů

VANČURA, Vladislav. *Markéta Lazarová*. Praha: Sfinx, B. Janda, 1931. Nové cíle (Sfinx).

NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: pokus o kritiku křesťanství jež napsal Friedrich Nietzsche a přeložil Leopold Pudlač*. V Praze: Kamila Neumannová-Krémová, 1905. Knihy dobrých autorů.

Marketa Lazarová [film]. Režie František VLÁČIL. Podle literární předlohy Vladislava VANČURY. Československo, 1967.

RUHRBERG, Karl, WALTHER, Ingo F., ed. *Umění 20. století*. [Praha]: Slovart, c2004. ISBN 80-7209-521-8.

HUYGHE, René, ed. *Encyklopedie umění nové doby*. Přeložil Hana STAŠKOVÁ. Praha: Odeon, 1974. Světové dějiny (Odeon).

MORGANOVÁ, Pavlína. *Czech action art: happenings, actions, events, land art, body art and performance art behind the iron curtain*. Prague: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2317-7.

<https://www.britannica.com/topic/433-by-Cage>

https://is.muni.cz/el/phil/podzim2019/FAVBPa11/um/Gajdosik_Lazarova_I.pdf

<http://nostalghia.cz/webs/marketa/scenar03.php>

<https://www.getsemany.cz/book/export/html/3284>

<https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/35/77/45/antikrist.pdf>

<https://vasulkakitchen.org/>

<https://fotografmagazine.cz/en/?magazine=woody-vasulka-2>

7 Seznam příloh

A Hloubka šumu

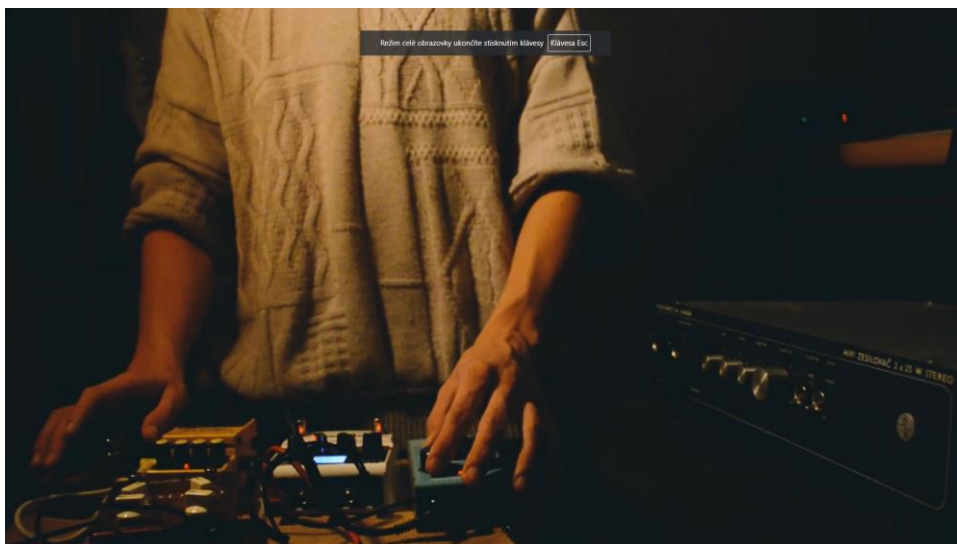
B Stopa hluku

C Mutace

D d5652sp sen

E Asociace

A Hloubka šumu

Dostupné na - https://www.youtube.com/watch?v=l80AYoY2GE8&ab_channel=BlueChesterfield

B Stopa hluku

Dostupné na - <https://youtu.be/XBX3Ksl7Z38>

C Mutace

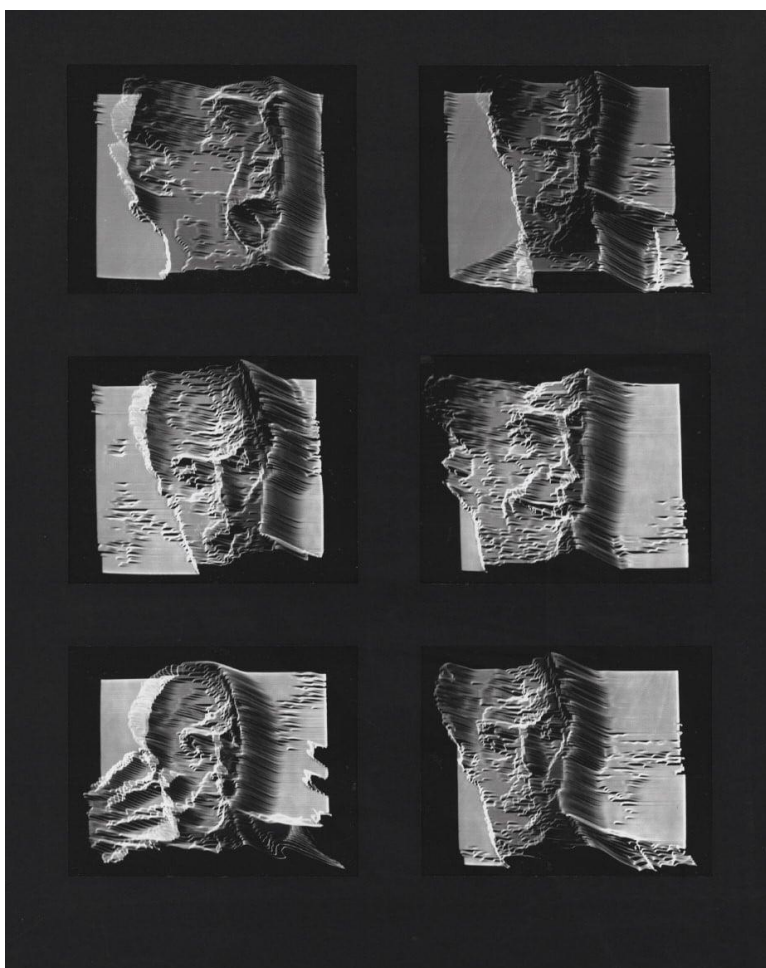
Dostupné na - [KP David Jirka Mutace](#)

D d5652sp

Dostupné na - [d5652sp](#)

E Asociace

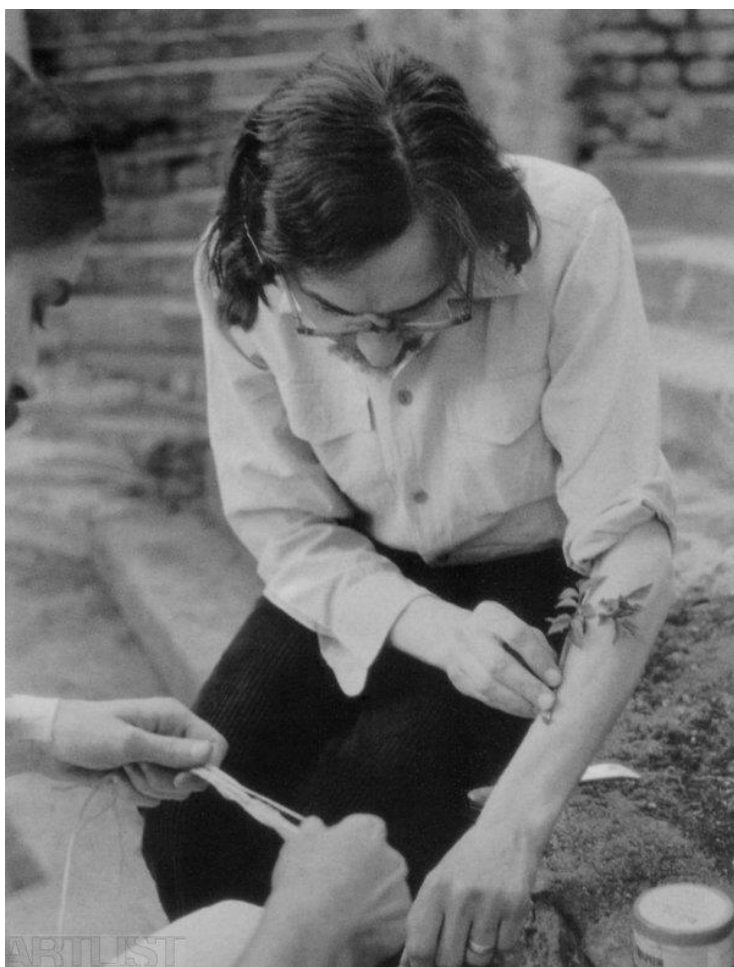
Analogová studie 70.léta - Woody a Steina Vasulkovi

Dostupné na - <https://www.vasulkakitchen.org/cs/vasulkovi>

John Cage - 4'33'

Dostupné na - https://www.youtube.com/watch?v=rDgHUj8sJaQ&ab_channel=KyleShaw

Petr Štembera - Štěpování (1975)

Dostupné na - <https://www.artlist.cz/petr-stembera-2655/>